

Mises'in Öğretisi Olarak Avusturya İktisat Okulu: Hâkim İktisadın Avusturya Okuluna Bakışı ve Bu Bakışa Verilen Yanıtlar*

Serkan Kiremit

Ekonomist |

liberal düşünce Yıl 18, Sayı 72, Güz 2013, s. 47-63.

"Nihayet, Thomas Kuhn'un gösterdiği üzere, bir paradigma ne kadar hatalı olursa olsun, yerine rakip bir teori konuncaya kadar bir kenara atılmayacaktır. Yahut, halk arasında dendiği gibi, "Hiçbir şey olmadan bir şeyi döremezsiniz" ve günümüz iktisat eleştirmenlerinden pek çoğunun önerebileceği tek şey, "hiçbir şey"dir. Oysa Ludwig von Mises işte "o şey"i gözler önüne sermekte; Fiziksel bilimleri taklit etmeye değil, tam da insan doğası ve bireysel tercihe dayalı bir iktisat ortaya koymaktadır. Modern iktisadın üzerimize çökerttiği, teori ve kamu politikasında var olan gerçek kriz durumuna doğru bir alternatif paradigma olarak hizmet görmeye takdire şayan derecede donanımlı sistematik ve entegre bir iktisat önermektedir." (Rothbard, 2008: 39).

Bilinçli Marjinal

Ludwig von Mises, ABD'ye gelene kadar iktisadı büyük bir çatı altında toplayabileceğini sanmıştı. Onun için bir ekol yoktu, sadece doğru ve yanlış iktisat vardı. Bu kanı aslında hala geçerlidir. Fakat bir farkla, bu ancak kendi ekolünü kurarak mı gerçekleşecektir yoksa hâkim iktisada entegre olarak mı gerçekleşecektir? Bütün mesele budur. Cevap iktisadın politik olmasıyla ilgilidir. Bu ancak kendini konumlandığı yerden ötekini anlamlandırma ve kendini gerçekleştirme meselesi olarak politik bir iktisattır. İktisat devlet var oldukça siyasî olmaktan kaçamaz, bundan dolayıdır ki, Avusturya İktisat Okulu "*devletin ekonomiye müdahalesini sonlandırmak için politika sahibi bir iktisadî ekoldür.*" Böylece, Avusturya Okulu bir taraf, yapıcı ve yaratıcı bir politik iktisat yoludur.

Bugün ne yazık ki ekollerin kendini gerçekleştirme için, yani devlet tarafından her sektörde boy göstermesi için, devletin onları onaylamasını beklemeliyiz. İktisat bugünlerde -ne yazık ki- karma ekonomik sistemde iş gö-

rür durumdadır. Bu şu demektir; Neo-Klâsik ekonomi, Keynezyen ekonomi, Marksist ekonomi ve Monetarist ekonomi değişik zamanlar arasında bazen veya daima bu onaydan geçmiş ve hâkim ekonomi olarak çeşitli ulus devletlerin bayrağı olarak ortaya çıkmıştır. SSCB’de hâkim ekonomi Marksist ekonomiydi. Pinochet’in Şili’sinde Monetarist ekonomi, 1936–1973 arasında Batı Avrupa’da Keynezyen ekonomi, 1776–1914’e kadar Büyük Britanya’da Neo-Klâsik iktisat zirvedeydi.

Ama konumuz olan Avusturya İktisat Ekolü ne üniversite kampüslerinde, ne sınıflarda, ne de parlamentoda etkin bir güce hiçbir zaman sahip olamadı. Bu durum Avusturya iktisadının hep marjinal kalmasını sağladı. İşin ilginç yanı Avusturya İktisat Ekolü devletin ekonomiye müdahale etmesine karşı olarak zaten merkez dışıdır. Ekonomide devletin egemenliğine karşı olarak “hâkim iktisat” olması imkânsızdır. Buna ek olarak, Avusturya İktisat Okulu resmî olarak “marjinal değer teorisi” üzerine kurulmuştur. Kısaca Avusturya İktisadı bilinçli bir marjinaldir.

Marjinallikten çekinilecek bir şey yoktur. Marjinallik berduşlukla, ayyaşlıkla, serserilikle ve hukuk-dışılıkla karıştırılır. Bu doğru değildir, fakat marjinallik tam tersine büyük bir risk alan girişimcidir. David Ricardo iktisadına göre “marjinallik” merkezden uzaklıkla ölçülür. Çünkü şehrin borsasına en uçtaki tarlanın ürünleri en yüksek maliyetle taşınır. Ve böylece borsaya en fazla maliyetle gelen tarlanın ürünleri piyasa fiyatını belirler. Kasabanın veya şehrin göbeğinde her zaman evler, dükkânlar, pazarlar ve alış-veriş merkezleri bulunur. Neticede uçta yani “marj”da olmak pazarın değerini belirler. Avusturya Okulu her daim uçta olarak iktisadın piyasasını ve kalitesini belirler.

Oysa Avusturya İktisat Ekolüne göre piyasadaki ürünlerin fiyatının tüketicilerin o mala verdikleri değerinde gizli olması gerekmiyor muydu? Bu kesinlikle doğrudur, ama eksik bir bilgidir. Piyasada ve düşüncede uçta olmak bazen arz-talep yasasını aşan bir şeydir. Mises bu istisnai durumu şöyle anlatıyordu:

Bu muazzam insanların faaliyetleri, emeğin praksyolojik kavramı altında tam olarak sınıflandırılmaz... Çünkü etrafında bulunan insanlar, en iyi ihtimalle, konuya ilgisizdirler; Daha çok da alay ederek, dudak bükerek, ve yargılayarak bakarlar...

Yaratıcı mucidin başarıları, düşünceleri ve teorileri, şiirleri, resimleri ve edebiyatı, *çalışmanın* ürünü anlamında, praksyolojik olarak sınıflandırılmazlar... Düşünürler, şairler, ve sanatçılar bazen diğer işlerin başarılmasına uygun olamazlar. Şartlar bazen duyulmamış şeyleri öne çıkarabilecek insanı kötü sona iter; Açlıktan ölmekten veya hayatını sürdürülebilmesi için tüm gücünü kullanmaktan başka kendisine bir alternatif bırakmayabilirler. Fakat, eğer dâhi amaçlarına ulaşmayı başarır, kendisinden başka hiç kimse “maliyetleri” yüklenmez...

Üstelik diğer insanların çalışmasını yaratıcıların çalışmasının yerine ikame etmek mümkün değildir. Eğer Dante ve Beethoven var olmamış olsalardı, diğer insanlara görev vererek *İlâhi Komedy* veya *Dokuzuncu Senfoni*’yi üretme pozisyonunda olamazlardı. Ne toplum ne de tek tek

bireyler dâhiyi ve çalışmasını daha da ileri götürebilir. Bu konuda "talebin" en yüksek olduğu yoğunluk ve devletin en üst amiri etkisizdir. Dâhi emirle iş yapmaz. Yaratıcıya ve yarattığına neden olan sosyal ve doğal şartları geliştiremez. İnsan ırkının soyaçekim yoluyla ıslahına çalışan bilim ile dâhileri yükseltmek, okullarla onları eğitmek, veya onların faaliyetlerini organize etmek mümkün değildir. Ancak, elbette ki bir toplum öncülere ve yeni çığır açanlara yolu tıkayacak şekilde organize edebilir.

Dâhinin yaratıcı başarısı praksiyoloji için nihaî veridir. Bu insan kaderinin bedava bir hediyesi olarak tarihte yerini almalıdır. İktisadın kullandığı manada bir üretimin sonucu kesinlikle değildir (Mises, 2008: 135, 136).

Avusturya İktisat Okulu kısaca bilinçli bir marjinaldir. Hem iktisattaki anlamıyla marjinalizmin kurucusudur, hem de sıra dışı anlamıyla bu böyledir. Marjinalizmin önüne sadece ve sadece organize bir faaliyet olarak devlet ve müdahaleci siyaset set çekebilir. Ama çok şükür ki, iktisadın evrensel yasaları uzun dönemde buna kesinlikle izin vermez. "... iktisadın öğretilerini ve ikazlarını göz ardı ederlerse, iktisadı feshedemezler; Toplumu ve insan ırkını yok edeceklerdir" (Mises, 2008: 831). O ya var olacaktır ya da her şeyle beraber ona kibir gösteren kuvvetle beraber uçuruma yuvarlanacaktır. Nasıl bir kişi yerçekimi yasasına, barajdan taşan suya, ve kan dolaşımına her daim bir kuvvetle duramaz ise iktisadın "kendinde doğru" evrensel kanunlarına da hiç kimse sürekli bir biçimde karşı duramaz. Bu iş olacak mı, olmayacak mı meselesi değildir. Bu iş olmuş ve bitmiş bir konudur. Avusturya İktisadı diğer bütün ekollere göre bunu kavramış tek okuldur. İktisat ilmine vâkıf olarak, Avusturya İktisat Okulu, modern iktisadın anladığı manada devletin üretimi değildir. Tam tersine iktisadın bizzat anladığı gibi iktisadın evrensel kanunıyla her daim hemfikirdir. İnsan tercihlerine ve doğasına dayalı bir yöntemin savunucusudur.

İktisadın Evrensel Kanunları Nereden Geliyor?

İlginç olanı, iktisat tarihine bakıldığında iktisat disiplinine katkı neredeyse çok azdır. Bilinenin tersine fen bilimlerine katkı ise çok fazladır. Bugün teknolojik gelişmeler ve sermayenin katkısı fen bilimlerindeki büyük atağın nedenidir. Uzay dinlenmekte, büyük teleskoplarla kara delikler görülmekte, mikroskoplarla küçük yaratıklar incelenmekte, eski çağlara ait kemiklerle evrim teorisi doğrulanmakta, dinozorların çağı ortaya dökülmektedir. Artan deneylerle ve bilgisayar katkısıyla, hesaplanamaz ve anlaşılabilir denilen uzayın yaşı ortaya çıkmıştır. Bütün modeller yerli yerine oturmuştur. Fen bilimlerinde gelişmeler ve buluşlar bir an bile hız kesmemektedir.

Oysaki sosyal bilimler, madde bilimlerinden öte sınırsız bir hayal dünyasının sonsuzluğunda gelişmeye daha açık olmalıydı. Öyle değil mi? Cevap

iktisat için ne yazık ki hayırdır. Metodolojisi sosyal bir bilim olan iktisada yeni buluşlar getiren insan sayısı o kadar azdır ki, ekonomi bilimi konusunda deha sahibi kişiler genelde farklı çağlarda yaşamışlardır. Neredeyse bu kişiler arasında bir bağlantı kurmak mümkün değildir. David Hume'un "Para Teorisi", David Ricardo'nun "Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı", Carl Menger'in "Marjinal Değer Teorisi", ve Thomas Gresham'ın "kötü paranın iyi parayı kovması yasası" gibi birçok yaratıcı ilke ne acıdır ki asla birbirlerinin üzerine bina edilmemiştir. Bu da iktisada, belirli bir fikrin takip edilmesinden çok, farklı zamanların farklı doğrularını yansıttığı görüntüsünü vermiştir. İktisat böylece, asla fen bilimlerindeki gibi "her şeyi açıklayan bir teori" peşine düşmemiştir.

Bugüne kadar iktisat, birikimsel ilerleyen bir teorik alt yapıdan öteye sızıp birden yere düşen zigzag grafiklere benzer. Bunun üç kötü nedeni vardır. Birincisi iktisat biliminin geleceğe doğru sürekli ilerleyen tarihsel ve kurumsal bir bilgi bilimi olduğu düşüncesidir. İkincisi iktisadın fen bilimlerindeki gibi deneylere, matematiğe, sabit eşitliklere, formüllere, istatistikî bilgiye ve bilgisayar gibi yüksek hesaplayıcılarla kolayca insanın tercihlerinin önceden bilinebileceği gerçeği üzerine oturmuş pozitif bir bilim olduğu fikridir. Ve en sonunda da, iktisadın artan refaktan sağlayacağı oranda gelişme kaydedip sonrasında da sosyal bilimler için elverişsiz olup, ortadan kaybolacağı varsayımıdır. Aslında iktisat bunların hiçbiri değildir. Ne tarihsel maddecidir, ne pozitif bir bilimdir, ve de mutlak sonu bulunan simya gibi bir bilimdir.

İktisat basitçe insanın olduğu yerde bulunur. İnsan yoksa mübadele yoktur. Mübadele yoksa iktisat da yoktur. İktisat bu açıdan tarihin içinde, insan eylemlerinde ve mübadelelerinde gizlidir. İktisadi bulunur kılan, tarihsel ve maddî koşullar değil sadece insan eylemidir. İktisat evrensel ilkelere sahiptir. O kanunlarını sanayi devrimi ile kazanmamıştır. O kanunlar hep insan ile olagelmıştır. Çünkü iktisat kendi içinde doğru, gerçek ve herkeste bulunan bir öze sahiptir. Bu öz varoluşsal bir mantıksal çıkarımdan elde edilmiştir. Bu asla deneyime, matematiğe, deneye, bilgisayara veya sadece sermayeye gerek duymaz. O sadece her insanda var olan bir kategoridir. Bu, insan eylemi kategorisidir.

Unutulmamalıdır ki, insan varoluşunun özü olarak "eylem kategorisi" kendi başına mükemmel bir iyimserlik vaat etmez. Bunun için "eylem kategorisine" illaki iktisat duvarı gereklidir. İnsan eylemleri bilinemezlik, romantizm, ilkelcilik, kendiliğinden doğan düzen, tarihsel materyalizm, kurumsalcılık, empirizm, şüphecilik, ve pozitivizmden öte bir şey olmayıp, aslında onları da kendi içinde barındıran bir şeydir. Çünkü "eylem kategorisi" başarıya götüren ilkelerin yanında, toplumsal felâkete taşıyan ilkeleri de beraberinde taşımıştır. İnsan eylemleri açısından terör de bir eylemdir, yangın çıkarmak da, ama

sevgiliye verilen bir gül de eylemdir, dilenciye yapılan yardım da. Kısacası “insan eylemleri” ahlâkî konuda suskundur. Çünkü insan eylemleri amaçları bakımından çeşitli ve değişkendir. Sonuçta iktisat, insan eylemlerinin tercihlerine karışmaz, sadece bu eylemlerin belli hadleri olduğunu hatırlatır. İktisat bilimi bu açıdan “insan eylemlerinin” kısa dönem çıkarlarından öte uzun dönem çıkarlarının hesabıyla uğraşır. Uzun dönem ise insan çıkarlarının çatışmacı doğasını bir uzlaşma alanına döndüren barışçıl işbirliğine dayalı sistemi ortaya çıkarır. Bunun adı özel mülkiyet altında işbölümü sistemidir.

David Hume'un “Para Teorisi”, David Ricardo'nun “Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı”, Carl Menger'in “Marjinal Değer Teorisi”, ve Thomas Gresham'in “Kötü paranın iyi parayı kovması yasası”, insan eylemleri kategorisi içinde var olan bir iktisat kanununun birkaç iktisatçı tarafından keşfidir yalnızca. Yani o kanun aslında oradadır. Sadece mucit beklemektedir. İktisatçı bu açıdan genel eylem kategorisi sınırları içinde hareket eden birisidir. Asla bir iktisatçı bir iktisadî ilkeyi hiç-yoktan var edemez. O sadece genel eylem kategorisi içerisinde bulunmaktadır. Ve iktisatçı da bu kategori içinde iktisadî ilkeleri betimleyen birisidir. Sadece, iktisatçılar arasındaki bu ekol farkları bu eylem kategorisi içerisindeki kanunları nasıl ifade ettikleri ile bağlantılıdır. Yoksa iktisadî ilkeyi yoktan var eden kişi mucizeyi gerçekleştirmiş bir kişidir ki, kanunların dışına çıkarak aslında genel eylem kategorisini parçalamıştır. Yani insan tercihlerine gerek duymadan hayalinde bir iktisat kanunu keşfetmiştir. Bu asla mümkün değildir. Mümkünse bile bu iktisat değildir. Kâhinlik, tarihsel ebelik, ve spekülâtörlüktür. Ve bu durum iktisada hiçbir şey anlatmaz. İktisat böyle ilgisiz metafizik konularla zaman kaybetmez.

Öyleyse iktisat ilkeleri nereden geliyor? Genel eylem kategorisinden. Hiç kuşkusuz bunu kavramış iktisatçı sayısı az değildir, yalnızca onlar aynı zamanda mucizelere de inanırlar. Mucize derken, “genel eylem kategorisi” dışında, iktisatçının masa başında hayalinden kurduğu kanunlardan bahsediyoruz. İktisadî düşüncede mucize aslında var olamayacak olandır. Çünkü iktisadî düşüncede “genel eylem kategorisi” dışında düşünülebilecek bir şey yoktur.

Mesela Post-Modern felsefeye eğilimli olan dünya genel eylem kategorisini birer “büyük anlatı” olarak görüyor. Ve bunun bir “tarihî, kurumsal ve kültüre dayalı” bir anlatım tarzı olduğunu, zamanla bu kanunların sürekli coğrafi ve medeniyetler çevresinde değişeceğini söylüyorlar. İktisat yasaları kültürel veriler çerçevesinde uluslarla uyumlu oldukları sürece birer paradigmadır, derler.

Oysa iktisat, ne güzel ki, ne ruhsuz fizik yasaları gibi “enerji korunumundan” gelmiştir ne de duygu dolu “on emir yasası” gibi Tanrı'dan gelmiştir. O

insan eylemlerinin genel kategorisine dayalıdır. O herkeste bulunan insanî bir varoluş özüdür. Ve “kendinde doğru” olarak mantıksal çıkarımdan doğmuştur.

Yaşamın, doğruluğun, ve gerçeğin muhakeme alanına ait olmadığını söylemek 21. yüzyılın modasıdır. Lakin esaslı bir iktisatçıyı moda, yeni bilim söylemleri ve teknolojik gelişmeler etkilemez. Çünkü iktisat “apriori” bilim olduğundan onu dışsal ya da içsel hiçbir şey etkileyemez. O ya doğrudur, yahut külliyen yanlıştır. Hayat ve gerçek sadece insan eylemleri için kullanılan alan ve veridir. Muhakeme ise hayat ve gerçeğin anlaşılması için bir mantık aracıdır. Böylece muhakeme yoluyla iktisat,

insan eylemi kategorisinin sarsılmaz temelinden hareketle, mantıktan giderek muhakeme yoluyla adım adım ilerlemektedir. Varsayımları ve koşulları kesin olarak tanımlayarak, kavramlar sistemi inşa eder ve mantıken doğruluğundan şüphe edilmez muhakeme tarafından ima edilen tüm çıkarsamaları elde eder. Elde edilen sonuçlara dair yalnızca iki davranış mümkündür: Ya sonuçları ortaya çıkaran zincirdeki mantıksal hataları ortaya koymak, ya da doğruluklarını ve geçerliliklerini kabullenmektir (Mises, 2008: 67).

Neticede iktisatçı zamanla, insan eylemleri kategorisine dayanarak orada olan, ama asla kimsenin –şimdilik– gözüne çarpmamış birçok ilkeyi ve kanunu o bilinmez dünyadan çekip çıkarabilir. Ve hatta bu kanunları katalaktik (mübadeleler bilimi) biçimde iktisat biliminde parlatabilir. Bu birçok kere oldu. Ve yine olması muhtemeldir. Yeter ki, o yaratıcı deha organize edilmiş bir şekilde kıyılmasın, önü tıkanmasın, görmezlikten gelinmesin ve sansürsüz bir hayatta tebliğini gerçekleştirebilsin. O vakit o keşfedici-girişimci herhangi bir zamanda ve toprakta boy atabilir. Bir sakıncası yoktur.

Bugün iktisadın evrensel yasaları dediğimiz ne varsa modern anlamda “avusturyalıdır”. Yanlış çıkmış ne kadar iktisat teori varsa “Avusturyalı” değildir. Karl Marx’ın “Emek-Değer” yasası, Lasalle’nin “Ücretin Tunç Yasası”, Keynes’in “Çarpan Etkisi”, Samuelson’un “Maliye Politikaları”, Alman Tarihçi İktisat Okulu’nun “Para Düşkünü” yasası, Oskar Lange’nin “Merkezi Kumanda Ekonomisi” yasası, Fisher’in “Paranın Miktar Teorisi” yasası, Veblen’in “Aylak Sınıf Teorisi” gibi daha birçok yasa iktisadın “apriori” ilkesine mutlak anlamda karşıydı. İktisadın tartışma kabul etmez evrensel doğruluğunda yok olup gitmek mecburiyetindeydiler ve öyle de oldular.

Avusturya İktisat Okulu: İktisatçının İşinin İnkârı mı?

İktisadın konusu fen bilimlerinden farklıdır. Bugün modern bilimin iktisadın başına bela ettiği şey de budur. Mucizeye inanmak dediğimiz şey, yani “genel eylem kategorisinden” ayrılan ama “genel modele” uygulanabilen matematiksel ve tarihsel mantık dediğimiz şey de budur. Çünkü matematiksel man-

tıktaki gibi sayıların ruhsuz, bilinçsiz ve amaçsız olmasından farklı olarak her bir insanın eylemi amaçlı, bilinçli ve anlamlıdır.

Modern İktisatçılar “insan eylemleri kategorisinden” kendilerini sıyrarak kendilerine ait romantik bir dünyada masa başı iktisadını yarattılar. İktisatçılar böyle bir anda hayatın basit kurallarını “genel yasalar” üzerinden anlamaya başlayınca aşırı pozitivizm yanlıları iktisadın rengini değiştirmeye kalktılar. İktisadın evrensel yasaları “insan eylemleri kategorisi” açısından sosyal bilimdir. Buna mukabil birçok iktisatçı “evrensel yasaları” fizikî anlamda düşünerek onlara “genel yasa” dedi. “Marjinal değer teorisini” siyasî, felsefî, psikolojik ya da tarihî olarak değil de, matematiksel mantıkla açıklamaya çalışınca iktisadın içini grafikler, istatistikî bilgiler ve deneyler ele geçirmeye başladı. Böylece William Stanley Jevons, Marshall, Fisher, Pareto, Edgeworth, Samuelson, ve Milton Friedman gibi belli başlı iktisatçılar ekonominin metodolojisini değiştirmiş oldular.

Fizik, biyoloji ve kimya bölümleri insanî değerden bağımsız olduğundan, buradaki laboratuvar ortamında sayısız deney yapmak mümkündür. İnsan eylemlerinin değişik bakış açıları ve davranışları bu deneysel ortamlarda neredeyse hiç olmadığından, fen bilimleri için deneyin kesinliğine müracaat edilebilir. Yer çekimi kanunu, sürtünme kuvveti, oksijenin kaç atomdan meydana geldiği, DNA'nın yapısı bir bilim adamı tarafından deneylerle tekrar ve tekrar kanıtlanabilir. Lakin iktisatta deney gelip geçicidir. Ve yararlı değildir. Sadece anlık bir bilgidir. Deneyciye sadece çok kısa zamanda bir bilgi sunar ve sonra ortadan kaybolur. Çünkü fen bilimlerinde suyun kaldırma kuvveti dünyanın her yerinde her vakitte her insan tarafından aynı şekilde hissedilir. Oysa, iktisatta para miktarındaki herhangi bir artışa karşılık dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir kişi aynı davranışlarda bulunmayabilir. Biri parayı tasarruf eder, diğeri kumara yatırır, diğeri o para artışına karşılık duyarsız kalmıştır, bir diğeri tüketmeye hazırdır. Kısaca insan eylemlerinin olduğu bir ortamda laboratuvar ortamı sadece ve sadece olması mümkün olmayı ölçer. Bu da iktisatta vakit ve nakit kaybıdır.

Laboratuarda bilim adamı demir ile pamuğun bütün atomlarını lime lime hâle getirebilir. Hangisinin özgül ağırlığının daha fazla olduğunu saptayabilir. Ama bir iktisatçı deney ile bir kilo demir mi pahalı yoksa bir kilo pamuk mu sorusunu cevaplayamaz. Hatta tarihî kayıtlara bile başvurursa, sadece o günlerde hangisinin insanlar için değerli olduğunu anlayabilir. O kadar. Ama asla bugüne bu bilgiyi taşıyamaz. Çünkü iktisatta tekrarlanan olaylar süreklilik arz etmez, iktisat ölçümle, istatistikle, ve matematikle kesin sonuçlara ulaşamaz. Çin'de demire ihtiyaç çok olduğunda illa ki Türkiye'de de pamu-

ğa ihtiyaç olmayacağı anlamına gelmez. Ya da pamuğun fiyatındaki yüzde 10'luk artış, arzının az olması anlamına gelmeyebilir. Bu talebindeki aşırı artışa denk düşmüş de olabilir. Fakat bir iktisatçı olayların ne zaman, nerede ve nasıl olacağıyla ilgilenmesi yerine iktisadın basit ve anlaşılır ilkelerini anlama ikliminde kalmalıdır. Çünkü pamuktaki bu fiyat artışı bir gümrük vergisi artışının sonunda da meydana gelebilir. Yalnız iktisatçı bir şeyde kesin olmalıdır. İktisatta bireyler farklı zamanlarda farklı yerlerde farklı şekilde tercih ettiklerinden iktisadın sürekli tekrar eden sabit bir sayısı ve değeri yoktur. İktisadın bir formülü ($M.V=P.Q$) ya da bir Pi sayısı da yoktur. İktisatta ölçüm o anlaktır. Gelip geçicidir. Uçucudur. Sadece tarihte kalan bir veridir. Geleceğe sabitler aktaramaz. İktisat bu açıdan gericedir diyen pozitivistlere kulak tıkmalıdır. Çünkü iktisat fen bilimlerine de metafizik bilimlere de benzemez. O bulunan en yeni ve en kapsamlı bilimdir.

İktisat insan eylemleri bilimiyle “belirsizlik” ilkesini bugün modern fizikten önce keşfetmiştir. Kuantum kuramı fizikteki deneyciyi aktif katılımcı ilan ederken, ekonomideki bu “belirsizlik” süreci ekonomisti ideolojik yargılarını ve ön değerlerini yok sayan pozitif iktisat ekolüne karşı güçlü kılmıştır. Çünkü iktisatçı sıradan bir insandır, değerden bağımsız süper ego değildir. İnsanın etik yarguları, metafizik hisleri, alışkanlıkları, eğitimi, çevresi, önyargıları ve ideolojik hassasiyetleri her zaman iktisadî bir analizi etkileyecektir. O yüzden, iktisatta deney yapmak fen bilimleri gibi deneyi çok ufak sapmalarla etkilemeyecek, daha fazlası neredeyse tamamen bozacaktır. Çünkü deneyin analizi neredeyse araştırmacının değerlerine kaydıracaktır.

Oysa fizikteki ideolojik yaklaşım dünyanın güneşe uzaklığını etkilemez. Ama iktisat öyle değildir. Zira bu konuda aşırıya kaçmak da anlamsızdır. Marx'ın ifade ettiği gibi, özel mülkiyeti savunmak bir burjuva iktisatçısının işi değildir. Bu mülkiyet kurumunu yok sayarsak aslında iktisadı yok saymaya varacağımızı da bilmeliyiz.

Kısaca iktisattan özel mülkiyeti kaldırırsak, insanların birçoğunun evlerinin, arabalarının ve ev hayvanlarının ellerinden gitmesine şahit olurduk, ne kadar insanın perişan hale düşeceğini fark etmez miydik? Hayır, bu durumun sadece laboratuvar ortamında gerçekleşeceğini söylersek, ben de size “o zaman kimse de ‘mülk’ yoksa nasıl mübadele yapacaklar” diye sormaz mıyım? Sonuç şudur ki, mübadele bilimi olan iktisat için illa ki bir mülk ve mülkiyet kurumu olmalıdır. Ve iktisat biliminin bu konuda cevabı net ve mantıklıdır. Bu mülkiyet özel mi yoksa kamusal mı olmalıdır sorusu hala sorulmaktadır. Zamanımızın meselesi budur. Ama bu mesele iktisatta her zamanki gibi deneysel ve gözlemsel nedenlerle değil, ne yazık ki tarihsel bir tecrübe ile de

sonuçlanmamıştır. Çünkü Mises 1920 gibi erken bir dönemde, sadece “apriori” bilgi ile, sosyalizmin piyasa ekonomisini lağvederek asla rasyonel hesap yapamayacağını, bu durumun da sosyalizmden önce var olan kapitalist ekonominin biriktirdiği “ihtiyaç akçeleri” sosyalizmi ne kadar zaman sürüklerse oraya kadar gideceğini söylemişti. Mises haklıydı. SSCB, “Rus çarından kalan ihtiyaç akçelerini” ancak 1990'lara kadar sürükleyebilmişti.

Sosyalizmin tarihi, mübadele bilimi olan iktisadın, eğer insanların bireysel mülkleri yoksa asla merkezî otorite aracılığıyla fiyatları hesaplayamayacağını göstermiştir. Bu durum aslında (matematiği ve istatistiği reddeden) iktisatçılara şunu tekrardan hatırlatmıştır: Masa başı iktisatçıların, fiyatları deney ortamında oluşturabilmeleri imkânsızdır. Çünkü insan eylemleri bilimi bizlere şunu anlatır; Bireysel özgür tercihler olmadan asla, gölge fiyatlar ile gerçek dünyada oluşabilecek fiyatlar arasında en ufak bir bağlantı kurulamaz. Çünkü her bir bireyin tercihi saf olarak kendisine aittir, bir başkası tarafından ve özel olarak masa başı iktisatçıları tarafından bilinemez. Bilenilmesi imkânlı olsa bile o tercih değil, uzaktan kumandalı bir bireydir, ki zaten sorun böyle bir bireyin saf tercih mantığını kullanmasını gerektirecek herhangi bir teşvike sebep olmaz. Mesele şu ki, deney yaparken gözlemci, yani masa başı iktisatçısı, iktisadî olayları laboratuvar ortamında yaratırken mübadele ilişkilerinde bireyin saf tercih mantığına bizzat kendisi müdahil olarak, öncelikle otoriter olur, ikincisi olayları yorumlarken keyfidir, ve üçüncüsü bireylerin sübjektif değerlendirmelerini göz ardı ederek ticaretin doğasına karşı gelmiştir.

Sonuç olarak iktisat, deneyciliğin, matematiğin ve istatistiğin ışığında rasyonel bir bilim olma yolunda yara almış ama bu durum, iktisatta “olması mümkün olmayan şeylerin” merkezinde aslında “ne olması gerektiğinin” cevabını bulmuş bir bilim olma yolunda önemli adımlar atmasını sağlamıştır. İktisat insanın, insan eylemlerine dayalı çok çeşitli maddî ve manevî malları tercih etmeye istekli, ama zamanın kıt oluşuyla alâkalı olarak, insan kardeşleriyle işbirliğine girip ürettiği metalleri mübadelede bulunmasına dair bir bilimdir.

Bu bilim insanı merkeze alan bir bilimdir. İnsan düşünen, değerleri olan, tercihlerde bulunan, geçmişî öğrenen ve geleceğe spekülâtif bakan bir varlıktır. İktisat mübadele bilimi ise -ki öyledir- o vakit iktisat sayılar dünyasının hissedemeyen rakamlarını ya da deney farelerinin tercih edemeyen doğasını taklit etmeyi bırakıp, sadece ve sadece dünyadaki bütün insanların ortak ana noktasına odaklanmalıdır. Bu da insan eylemlerinin dünyasıdır. Dünyadaki bütün iktisatçılar! Artık bu dünyanın kapısını açma vakti gelmiştir. Bu kapıdan buyurmaz mısınız?

Girişimcilik, İř Dñnyası ve İktisat

İktisatçılar, aynı fizik, kimya ve biyoloji gibi, kendilerine pozitif bilim süsü vererek, (Nobel veya John Bates Clark gibi) kendilerine yüksek değerli ve mevkili ödüller koyarak, kendi meslekî onurlarını yükseğe çıkardılar. İř dñnyasının tekrar gözüne girmeye başladılar. Bunların içine, 19. Yüzyıl'ın başından itibaren iş dñnyasının en büyük girişimcisi olan Devlet de dâhildi. Keynesyen iktisat, bu süreci hızlandırarak ekonomi biliminin esas uğraş konusu olan “mikroekonomi/Catalactics/piyasa teorisi/ veya mübadele bilimi” yerine, devletin müthiş hoşuna gidecek olan “makroekonomiyi/müdahaleci ekonomi bilimini” yürürlüğe koydular. İktisatçılar artık kamu kurumlarında aşırı istihdama kavuşmuşlardı. İř hayatında aşırı devletleşmenin olduğu bir dönemde, özel şirketler yerine devlet dairelerinde iş imkânı yakalayan iktisatçılar, devletin istatistikî kurumlarında, merkez bankasında, veya maliye ile hazine bakanlığında iş bulan iktisatçılar artık grafıklere ve matematiksel mantığa giderek ihtiyaç duyar oldular.

Keynesyen dönemin en büyük artışı iktisatçılar için saygın bir istihdam sağlamış olması idi. Lakin hiçbir ağaç sonsuza kadar büyüyemezdi. Ve iktisatçıların iş bulma imkânının da bir sonu vardı. Ekonomi gene “marjinal değer teorisini” çalıştırmıştı. Keynesyen ekonomi bir anda gözden düşer olmuştu. 1980'lerden sonra, tüketiciler, yani evrensel oy hakkına sahip vatandaşlar yaş, sınıf, akıl ve para tanımadan merkezî ekonominin refahı dağıtmadığını, tam tersine genişleyen özgürlük ortamının yani serbest piyasa ekonomisinin bizlere refah getirdiğini düşünür oldular. Artık iktisatçıların devlet kapısında ekme aramaları zorlaşmıştı. Bizler, yani bu ara dönemin iktisat öğrencileri ise eğitimi “müdahaleci ekonomi bilimi” üzerine okurken, yaşam “serbest piyasa” üzerine akmaya başlamıştı. Borsalar, bankalar, kredi kartları, tüketici davranışları, finansal konular, satış teknikleri, reklam ve pazarlama gibi konular “makroekonominin” değil, ama aslında “insan eylemleri bilimi olan iktisadın” konusuydu.

İşler gene arapsaçına dönmüştü. İř dñnyası “insan eylemleri bilimi” olan iktisadı bilenlere ihtiyaç duyarken, karşılarında sadece “devlet” yani “maliye politikaları” için iktisat öğrenmişlerle karşı karşıya idiler. Bugün olan durum budur.

Fakat iş dñnyası hala iktisatçılardan yanlış bir şeyi istemekte ısrar etmektedirler: Geleceğin bilgisini, fiyatın ne olduğunu ve kârlı pazarların nerelerde bulunduğunun tahmin edilebilir olmasını... İř dñnyasının, daha çok da kapitalistlerin ve işverenlerin çözemedikleri sıkıntılı konu budur. Ne güzel ki, iktisat kanunları

bazen teorik olarak pratik yaşamdan daha öndedir. İktisat böylece teorisini daha önce kurmuş pratiğini aşan bir bilim olmak üzere aslında çok ilgi çekicidir. İşadamları ne yazık ki genel ve basit iktisat kanunlarına hâkim olmadıklarından, iktisatçıdan bir girişimci ve kâhin olmasını istemektedir. Oysa iktisatçı asla bir girişimci ve kâhin değildir. O olsa olsa en fazla iktisadın basit ve genel kanunlarını iyi bilen ve bunu sıradan insana anlatabilecek yetenekteki kişidir. Bir iktisatçı asla bir malın fiyatını tamı tamına bilemez. Girişimcilik yetisine sahip olmadığından herhangi bir malın piyasada satıp satmayacağı bilgisinden bihaberdir. İktisatçı için gelecek bilinebilir bir şey değildir. Bilinir olan geleceğin bilinemez olmasıdır. Girişimcinin buradaki tek farkı çoğunluktan bir adım önde olmasıdır. O doğru öngörüsünü diğerlerinin aklına hiç gelemeyecek bir fikri piyasada tüketicilere kabul ettirme kabiliyetine sahip olan kişidir. Girişimci aynı zamanda atak ve cesurdur. Kapitalistin bir girişimciye ihtiyacı vardır. Girişimcinin de sermaye sahibine.

İktisatçının burada söyleyeceği şey açıktır: Gelecek belirsizdir, fiyatlar bilinemez, ve girişimcilik piyasadaki satın alınacak bir meta değildir. Girişimcilik sadece sermaye ile ortak olunacak bir şeydir. Girişimci asla iktisadın uzmanlarından tavsiye alacak kadar öngörüsüz değildir. Girişimciye kâr getiren şey, geleceğin tüketici ihtiyaçlarını herkesten önce görmesi ve bu malı piyasaya ilk sürmüş olmasıdır. Zira girişimci tek bir şeyden korkar: Tüketicinin bu mala ilgisizliğinden. Eğer tüketici bu malı talep etmez ise vay o girişimcinin hâline, o müflisten (iflas etmiş kişiden) bir başkası değildir artık.

İktisat tarihi aslında başarılı işler değil, başarısız işler üzerine kuruludur. O birçok girişimcinin başarısızlığını normal karşılayan, işadamlarının kaybettikleri sermayelerin piyasada diğer kişilerin eline geçtiği ve devlet adamlarının iktisat yasalarını görmezden geldikleri başarısız politikaların üzerine kurulan buhranların tarihidir. İşte bir iktisatçıya en çok burada güvenebiliriz. O karşılıksız para basılmasının sonucunda aşırı kullanılan kredinin mutlaka krize yol açacağını bilir. Bunu bilmesinin tek bir nedeni vardır. İktisadın basit evrensel ilkelerini parçalayıp geçme isteğine karşın, bunun asla olamayacağı gerçeği. Bu durumun adı iş çevrimi teorisidir. Fakat bu buhranın ne zaman patlak vereceğini ise bir iktisatçı asla bilemez. O krizin olacağını bilir, zamanını ve ne kadar süreceğini değil. Zamanı ancak diğer şartlar belirler yani tüketici davranışlarının vereceği tepkiler ve politik beklentiler. Yoksa bir iktisatçı borsadan alacağı bir tüyo ile zengin olamaz. O borsanın içine sızmış biri bile olsa, onun kâğıtları kaybetmeye yakındır. Bugün olmasa da bu iş yarın olacaktır.

Asıl olan iktisatçının haddini bilmesidir. İktisatçı teori ile pratiğin iç içe geçtiği kişidir. O bir yandan işadamlarının diğer yandan devlet politikalarının iktisadın genel yasalarına göre davranmaları gerektiğini söyleyen kişidir. O bu yasalar etrafında hem bugünkü nesiller için hem de gelecek nesiller için iktisadın bilgisini diğer iktisat cahillerine aktarmak zorundadır. Zira sermaye asla havadan yağmur gibi yağmaz. O doğal bir kaynak değildir. Doğru iktisat yasalarınca ortaya çıkar, gelişir ve bollaşır. Sermaye kötü gün ihtiyaç akçeleri için tasarruf edilmeye mahkûmdur. Asla refah devletlerince çarçur edildiği gibi sürekli dağıtılacak bir mal değildir. O sürekli girişimcilere ihtiyaç duyar. Girişimci serbest piyasada iş gören özgür düşünceli ve risk alan kişidir. O serbestlik, özel mülkiyet ve toplumsal güvenlik ister. Böylece girişimci öngörülerini ile sermayeyi sürekli olarak daha verimli ve etkin kullanılan noktalara taşır. Böylece bu çark döner durur. Sermaye, artan nüfus artışına karşılık vererek, toplumdaki kötü şeyleri, kıtlığı, açlığı ve işsizliği geride bırakır.

Mises'in uyarıcı ama etkili sözleri ile konuyu aydınlatırsak:

... Şartların bugünkü hâliyle, her zeki insan için iktisattan daha önemli bir şey yoktur. Kendi kaderi ve torunlarının risk altındadır.

İktisat düşüncesinin yapısına çok az kişi önemli fikirler kazandırabilir. Ancak, tüm akıllı başında insanlar kendilerini iktisadın öğretilerine âşına kılmak üzere davet edilir. Çağımızda bu başlıca yurttaşlık görevidir.

Hoşlansak da hoşlanmasak da, iktisat küçük bir uzmanlar ve bilginler grubunun erişebileceği bir bilgi dalı olarak kalmaz. İktisat toplumun temel meseleleriyle ilgilenir; herkesi ilgilendirir ve herkese aittir. Her vatandaşın temel ve uygun çalışma konusudur.

...İktisat bilgisi yapısı insan uygarlığı yapısındaki esas unsurdur; Son iki asrın modern sanayileşmesinin ve tüm ahlaki, entelektüel, teknolojik, ve tedavi edici başarılarının üzerine inşa edildiği zemindir. Bu bilginin kendisine sunduğu zengin hazineyi uygun kullanıp kullanılmayacağı, veya kullanılmadan öylece bırakıp bırakmayacağı insanlara kalmıştır. Ancak, eğer ondan en iyi şekilde yararlanmazlar ve iktisadın öğretilerini ve ikazlarını göz ardı ederlerse, iktisadi feshe-demezler; Toplumu ve insan ırkını yok edeceklerdir (Mises, 2008: 825 ve 831).

Anaakım İktisatçılar Neden Avusturya Okulunu Görmezden Geliyor

Modern iktisatçılar, Avusturya İktisat ekolünü gereksiz laf kalabalıkları yapan ve zaten herkes tarafından bilinen gerçekleri abartarak onların bilimsel değerini olduğundan fazla gösteren, aykırı bir ekol olarak kabul ederler. Yağmur yağdığında insanlar evde mi kalacaktır yoksa dışarı mı çıkacaktır sorusuna insanın yapacağı tercih zaten diğer insanlar tarafından bilinebilir. Bu iki tercih dışında zaten bir tercih yoktur. Bu durumu "Avusturya iktisadının çok önemli bir bilimsel değer gibi göstermesi sadece ve sadece laf kalabalığıdır" derler.

Modern iktisatçılar, Avusturya iktisadının bu gibi gereksiz yinelemeler ile metafizik çukura saplandığını söylemektedirler. Mark Blaug “Mises'in iktisat bilimleri üzerine yazıları o derece absürd ve kendisine hastır ki, birilerinin ciddiye almış olması şaşkınlık vericidir” demiştir. (Blaug, 1992: 93). Mises bu tür eleştirilere o kadar alışıktır ki gelecekte karşısına çıkacak muhtemel eleştirilere yanıt verme isteği içerisindedir: “Öğretilerimin başlangıçta reddedileceğinin farkındaydım. Çağdaşlarımın pozitif önyargılarını çok iyi biliyordum. Egemen olan panfizikalizm (iktisadı fizik bilimi olarak görme anlayışı) iktisadın temel problemleri konusunda kördür. Biyoloji problemlerini bile dünya görüşü açısından “parazit” olarak algılıyor. Bu fanatiklere göre, bunun dışındaki her şey anlamsız, metafizik ve hayalî sorunlarla vakit geçirmektir” (İmre, 2006: 76).

Ünlü ultra-ampirist iktisat yöntemcisi Terence Hutchison, Misesyen apriori düşünce için “...sadece kelimeler var etrafta, kelime kovanları var. İktisat metafiziğe dönüşmüş ve olması gereken alan kaybolmuştur” diyerek Misesyen düşünceyi çapraşık bir biçimde metafizik olarak adlandırıyordu. Aslında sorun tam da buydu. İktisat basitçe fizik ve fizik-dışı değildir. Rasyonel ya da irrasyonel durum hiç değildir. İktisat sosyal bilim midir yoksa fen bilimi midir? Mesele budur. Sosyal bilim fizik-dışıdır ama metafizik bir bilim değildir. Sosyal bilim içinde insan ve insan davranışları olan bilimdir. Fen bilimi ya da fizik içinde nesne ve nesnelere inceleyen bir bilimdir. Buradaki ayrım çok önemlidir. Ne yazık ki birçok modern iktisatçı Misesyen iktisadı anlamak için kafa yormamıştır.

Apriori bilgi türü gerçeğin doğru ile aynı anda olması durumudur. Aslında birçok durumda gerçek ile doğru ayrılabilir. Hutchison için “doğru” iktisadın deneylebilir bir bilim olmasıdır. Karl Marx için iktisadın tarihsel maddecilik olarak anlaşılmasıdır. Onun iktisattan anladığı şey makro biçimde tarihsel olarak gideceği istikameti bilmektir. Bu Marx için “doğrudur.” Zira iktisat bir sosyal bilim olarak ne deneylebilir ne de tarihsel veriler ışığında speküle edilebilir. O ancak gerçek ile doğrunun tartışılmaz birlikteliğinde artık evrenselleşebilir bir bilimdir. Bundandır ki, sosyal bilimlerde keşifler salyangoz adımındaki gibi yavaştır.

İktisadın neden apriori bir bilgi türü olduğu ise gene muhakemenin sınırlarında gizlidir. Çünkü insanın elinde iki tür çıkış yolu vardır. Birincisi mekaniksel nedensellik yani emir-komuta ile yönetilen tercihtir. Bu yağmurlu havada zorla bizi evde tutan zorunlu nedenselliktir. Buna komuta ekonomisi, askeri toplum ve vesayetçi yönetim diyebiliriz. İkincisi ise amaçsalıcı davranıştır, ki bu Avusturya İktisadının tuttuğu yoldur. İnsan zekâsına ulaşmış

üçüncü bir yol yoktur. Mekaniksel nedensellik ne yazık ki bugün modern iktisadî deneye, matematiğe, istatistikî bilgiye, tarihselciliğe ve aşırı psikolojiye sürüklemiştir. İnsan davranışlarını ve tercihlerini uzmanların gözlemlerinde sanki daha yüksekmış gibi gözüken sözde verilere dayandırarak, insanın köleleşmesini sağlamıştır. Apriori bilgidен türemiş amaçsal davranış ise insan eylemini sadece iktisadın evrensel kanunlarıyla denetler. Onu serbest bırakarak onu etkinleştirir ve sürdürülebilir kılar.

Şimdi yukarıdaki örneği daha iyi açabilir ve Misesyen öğretiyi derinlemesine düşünmemişlere bir kez daha hatırlatabiliriz. “Yağmurlu havada insan ya evde oturacaktır ya da dışarı çıkacaktır” diye bir tercih yoktur. Yağmurlu havada insanın tercihini neden ve niçin kullandığı değil, ne ile kullandığı önem arz eder. Bunu kendi istediği için mi yapmıştır yoksa onu zor kullanarak mı tercih etmiştir. Mesele budur. Bunu iktisattaki anlatımıyla şöyle açıklayabiliriz: “*Halk tasarrufu kendi isteğiyle mi yatırıma yönlendirmiştir. Yoksa devlet eliyle mi tasarrufa zorlanarak yatırım gerçekleşmiştir. İşte meselenin özü Avusturya İktisat Okulu için budur.*” Asla iki tercih aynı değildir. Mises totolojiye düşülmüş değildir. Mises yeni bir şey söylemektedir. Gönüllü tercih ile cebri tercih arasındaki büyük farka dikkat çekmektedir.

Esas totoloji Milton Friedman’ın izlediği iktisadî yoldur. Friedman, özgürlüğün iktisadî refah ile birebir ilgili olduğunun apriori bilgi ile değil iktisadî endekslerle de anlaşılabilirliğini ifade etmiş, ve hatta Misesyen retoriğin gücünden ötesindeki “hiçbir niteliksel, sözlü tanımlama, bu grafiğin anlatım gücüyle karşılaştırılmaz” (Skousen, 2004: 131) demiştir. Fen bilimlerin büyümesine kapılan Chicago ekolü aynı zamanda sosyalistlerin eline büyük bir güç vermiştir. Çünkü asgarî ücret ve sendikalar işsizliğin nedeni iken ve bu iktisatta apriori bilgi olarak tartışılmaz bir gerçek iken bugün sosyalistler grafikler, deneyler ve matematiksel olarak kendilerine uygun gördükleri verilerle asgarî ücretin işsizliği azalttığını keşfetmişlerdir. Ne büyük buluş ama!

Neticede Mises’in inatla izlediği metodolojik yol, diğer güçleri ona ortak etmekten uzaktır. Çünkü iktisat “insan eylemleri bilimi” olarak zaten evrensel iktisat yasalarının anlaşılabilir. Bu doğrulara ek olarak matematiksel mantık ve iktisatta deney gereksizdir. Ockham’ın usturası denilen şey de budur. Bir olayı, fenomeni açıklamak için kullanılacak olan iki açıklamadan daha basit olanı yani daha az varsayımda bulunanı tercih edilmelidir. Söz gelimi, Hume’un herkesin parasının bir gecede 10 kat artmasının uzun dönemde enflasyon hariç bize hiçbir fayda getirmeyeceği yönündeki teorisini, tutup yeni varsayımlar üzerinden anlatmak hem gereksizdir hem de zaman kayıbdır. Bu

açıdan Milton Friedman sadece sükseli bir yol seçmemiştir. Fikrî rakiplerine de sanki yeni bir yol varmış gibi davranmış ve onları cesaretlendirmiştir.

Modern iktisatçıların kafasını karıştıran bir ilke de şudur: Eğer bir şey popüler olmamışsa o şey değersizdir. Hayır, popülerlik gelip geçici hevesler ile doludur. Klâsiklere bir şey anlatmaz. Oysa ki, başlarken Avusturyacı iktisadın popülerlikten bilhassa kaçtığını, klâsik olmak gibi derdi olduğunu anlatmıştık. Bu duruma bilinçli marjinalite adını vermiştik. Van Gogh yaşadığı süre boyunca sadece tek bir resmini satabilmiştir. Bu onun popüler olmadığını, ama bugünkü anlamda bir klâsik olduğunu bizlere anlatır. Mesele aslında klâsik olma ya da popüler olmak meselesi değildir. Konu bizzat uzun dönem ve kısa dönem meselesidir. Bazı ekol kurucuları, Milton Friedman gibi kısa dönem popülerliğini seçer. Birileri, Mises ve Rothbard gibileri ise, uzun dönem göz önüne alarak daima entelektüel macerada genç kalmak isterler. Bütün iş hayat tercihiyle alakalıdır.

Avusturya Okulu: Hiç Bir Şey Yapmayan Değil, Çok Şey Yapmanın Yoludur

Modern iktisatçılar kriz zamanları hariç aykırı iktisat ekollerinin adını anmazlar. Bunun nedeni modern iktisatçıların krizi yönetememeleridir. Çünkü krizi yönetmek diye bir şey yoktur. Ekonomi zaten yönetilebilen, ayar verilebilen veya müdahale edilebilen bir şey değildir. Ekonomi bilindiği üzere insan tercihlerinin, zamanın kısıtlı oluşuyla birlikte, kıt kaynaklar karşısındaki sürekli mübadeleye girişmek suretiyle oluşturdukları "en etkin olma" bilimidir.

Böylece, hâkim iktisatçılar tarafından Avusturya ekolüne bir hafta yapılandırıldı. Avusturya İktisat Okulu sanki sadece kriz zamanlarında beslenen vampirlere benzetiliyordu. Kriz bitince tekrar unutulacak bir ekol gibi görülüyordu. Vampirin karnını doyurduktan sonra mağarasına çekilmesi gibi, Avusturya ekolüne bağlı iktisatçı da suya sabuna dokunmayan makalelerine geri dönecekti. Çünkü Avusturya İktisat Okulunu hiçbir şey yapmayan bir politik-iktisat ekolünün ardılı sanıyorlardı.

Hayır! Bu çarpıtmadan başka bir şey değildir. Çünkü Avusturya İktisat Ekolü sıkı bir "bırakınız yapınlar" bir politik yolu benimser. Onun amaçsal davranışı herhangi bir politik davranıştan ayrı değildir. Diğerlerinden tek farkı "insan doğası ve tercihi" konularında iktisat biliminin evrensel yasalarıyla uyumlu olmasıdır. 1929 Büyük Buhranı'nda veya yakın zaman 2008 Mortgage krizinde hep aynı yolu izlemiştir. O kenara çekilip her şeyin düzeleceğini sanan bir nihilist değildir. Veyahut geçmişi devamlı iyimser anarak geçiren, gelecekten

hiç bir beklentisi olmayan karamsar bir muhafazakâr hiç değildir. O ekonomiye müdahale etmez, zira müdahale edebilecek şeyleri tasfiye eder. Çünkü hükümetin zarar veren elini üzerimizden çekmesini sağlayan bir araçlar seti sunar;

- 1-) Hükümetin ekonomiye müdahale edici politik önlemlerinin tasfiyesi,
- 2-) Paranın yalnız başına sosyal yararı arttırıcı bir özelliği olmadığından, merkez bankalarının para basmasının önlenmesi,
- 3-) Merkez bankasını zamanla lağvedilmesi ve altın standardına geçilmesi ya da serbest bankacılıkla enflasyonist politikanın sürekli önlenmesi,
- 4-) Asgarî ücretin, sendikaların ve sosyal güvenlik ağının zorunlu uygulamalarının sonlandırılması, ama işçilerin herhangi bir derneğe veya emekli sandığı gibi gönüllü sosyal işbirliklerine üye olmasının kapılarının sonuna kadar açılması,
- 5-) Vergileri sürekli azaltarak tasarrufun insan tercihlerine bırakılması,
- 6-) Teşvik uygulamasının bırakılmasıyla politik mağdurların durumunun düzeltilmesi, yani “vergiyle geçineler” ile “vergi verenlerin” arasındaki sömürünün tarihin sayfalarında bırakılması,
- 7-) Girişimciliğin önünü tıkayan her engelin, siyasî ve hukukî eşitliği bozmadan ortadan kaldırılması,
- 8-) Kamusal alanların sürekli azaltılması ile özel mülkiyetin hızla artırılması, ve iktisadî egemenliğin siyasilerden tüketicilere geçmesinin sağlanması,
- 9-) Faiz politikasını faiz oranlarını doğal seviyelerine çekecek olan serbest bankacılığa veya altın standardına bırakılması, böylece yatırım-tasarruf oranında iktisadî büyümenin ülkenin vatandaşlarına bırakılması,
- 10-) İthalat ve ihracatın sürekli biçimde serbest bırakılması,
- 11-) Son olarak tam teşekküllü serbest piyasa ekonomisine geçilmesi.

Kısacası Avusturya İktisat Okulu sıkı politik kararlarıyla kenardan fırtınayı, salgınları ve krizleri izleyen aciz biri değildir. O fırtınayı, salgını ve krizleri oluşturan eli lağvetmenin peşindedir. O benden sonra tuhaf diyen değil, elini taşın altına sokan sorumluluk sahibi bir ekoldür. Avusturya İktisat Okulu Nuh’un gemisine alınması için sürekli dua eden bir iktisatçı değildir. O yağmurlu havada fırtınayı dindirmek için fırtınaya karşı koşandır. O böylece delice, dahice ve marjinal bir işe kalkışmıştır. Hükümet ya da devleti arkasına almadan entelektüel bir şeyler yapmanın maliyeti elbette ağırdır, ama onun vereceği huzur insanlığa karşı sorumluluk taşıyan bir kalp ve tartışılmaz bir saf aşktır.

Konuyu daha iyi anlamak için Christopher Hitchens'in ölmeden önce sarf ettiği sözlerle bitirirsek:

Fakat bildiğim şey, hala hayattayken etmek istediğim tek sohbet... Bana göre kesinlik sunan, tam bir emniyet sunan, boyun eğmeyen sarsılmaz bir inanç sunan teklif kabul etmeye değmeyecek bir tekliftir. Hayatımı risk alarak yaşamak istiyorum. Her zaman, yeterince... Bilmiyorum yeterince anlamadım, yeterince bilemem ve gelecek bilgi ve bilgeliğin potansiyel büyük hasadının kıyısında köşesinde iştahla çalışıyorum. Başka türlü olmazdı. Ve size çocukken, kendilerinin inandığı gibi inanmadığınız sürece sizin ölü olduğunuzu söyleyenlere bir bakmalısınız. Çocuklara söylenecek ne berbat bir söz! Ve sadece mutlak bir otoriteyi kabul ederek yaşayabilmek... Bunu bir hediye olarak düşünmeyin. Zehirli bir kadeh olarak düşünün. Ne kadar cezp etse de bir kenara itin! Kendinizi düşünerek risk alın! Bu şekilde kat kat mutluluk, hakikat, güzellik ve bilgelik size gelecektir.

Referanslar

- Gülçin İmre, *Avusturya Okulu içinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı*, yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, 2006, <http://mises.org/etexts/imre.pdf>.
- Mark Blaug, *The Methodology of Economics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Murray N. Rothbard, "Ekonomik Krizler, İş Çevrimleri, Mises ve Çağımızın Paradigması", Çeviren: Mustafa Acar, *Liberal Düşünce*, Sayı: 51-52, Yaz-Sonbahar 2008.
- Mark Skousen, "Viyana ve Chicago: İki İktisat Okulun Hikâyesi", Çeviren: Zeynep Kopuzlu, Piyasa, Sayı: 11, Yaz 2004.
- Ludwig von Mises, *İnsan Eylemi: İktisat Üzerine Bir İnceleme*, Çeviren: İsmail Aktar, Editör: Mustafa Acar, Liberte Yayınevi, Ankara, 2008.